

**ΔΗΜΟΚΡΙΤΕΙΟ Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Εξειδίκευσης
του Τμήματος Ελληνικής Φιλολογίας του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης
σε συνεργασία με το
ΕΚΕΦΕ Δημόκριτος – Ινστιτούτο Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών
με τίτλο: «Εξειδίκευση στις Τ.Π.Ε. και Ειδική Αγωγή – Ψυχοπαιδαγωγική της ένταξης»**

**Η ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: ΒΑΣΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ
Ένταξης των μαθητών και ειδική επαγγελματική κατάρτιση**

**SPECIAL EDUCATION IN SECONDARY EDUCATION: BASIC FORMS OF STUDENT
INTEGRATION AND SPECIAL VOCATIONAL TRAINING**

της
Τέζα Βασιλικής

Μεταπτυχιακή διατριβή που υποβάλλεται
Στην τριμελή επιτροπή για την απόκτηση του μεταπτυχιακού τίτλου του
Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών Εξειδίκευσης
Του Τ.Ε.Φ. – Δ.Π.Θ. σε συνεργασία με το Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. Δημόκριτος – Ινστιτούτο
Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών
Με τίτλο: «Εξειδίκευση στις Τ.Π.Ε. και Ειδική Αγωγή – Ψυχοπαιδαγωγική της Ένταξης»

Εγκεκριμένο από την τριμελή επιτροπή:

1^{ος} Επιβλέπων: Παναγιώτης Μαντάς, Συνεργαζόμενος Ερευνητής Ι.Π.Τ.-Ε.Κ.Ε.Φ.Ε.,
"ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ"

2^{ος} Επιβλέπων: Θεόδωρος Γούπος, Καθηγητής Ερευνητής Ι.Π.Τ.-Ε.Κ.Ε.Φ.Ε., "ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ"

3^{ος} Επιβλέπων: Σπυριδούλα Κατσαντώνη, Συνεργαζόμενη Ερευνήτρια Ι.Π.Τ.-Ε.Κ.Ε.Φ.Ε.,
"ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ"

Κομοτηνή/Αθήνα

2025

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία εξετάζει τη θέση και το ρόλο της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης (ΕΑΕ) στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, με έμφαση στις μορφές ένταξης μαθητών με Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες (ΕΕΑ) και την ειδική επαγγελματική κατάρτιση ως εργαλείο για την κοινωνική και επαγγελματική τους ένταξη. Σκοπός της έρευνας ήταν να διερευνηθούν οι απόψεις των εκπαιδευτικών αναφορικά με τις εφαρμοζόμενες ενταξιακές πρακτικές, τις προκλήσεις του ελληνικού συστήματος και τη σημασία της επαγγελματικής κατάρτισης στη δευτεροβάθμια βαθμίδα. Για την επίτευξη του σκοπού, ακολουθήθηκε ποσοτική μεθοδολογική προσέγγιση και χρησιμοποιήθηκε δομημένο ερωτηματολόγιο κλειστού τύπου, το οποίο διανεμήθηκε ηλεκτρονικά σε δείγμα 100 εκπαιδευτικών γενικής και ειδικής αγωγής, καθώς και διοικητικών στελεχών σχολικών μονάδων.

Η στατιστική επεξεργασία των δεδομένων πραγματοποιήθηκε με τη χρήση περιγραφικής στατιστικής, t-test ανεξάρτητων δειγμάτων και ανάλυσης διακύμανσης (ANOVA), ενώ διερευνήθηκαν και οι συσχετίσεις μεταξύ των βασικών ερευνητικών μεταβλητών μέσω συντελεστή συσχέτισης Pearson. Τα ευρήματα έδειξαν πως, γενικά, οι εκπαιδευτικοί τάσσονται υπέρ της ενταξιακής εκπαίδευσης και αναγνωρίζουν τη σημασία της ειδικής επαγγελματικής κατάρτισης, παρά τις επιφυλάξεις που εκφράζονται σχετικά με τη λειτουργικότητα των υφιστάμενων δομών, τη συνεργασία των εμπλεκόμενων φορέων και τις υλικοτεχνικές ελλείψεις. Η εμπειρία των εκπαιδευτικών, η εκπαιδευτική τους ιδιότητα και το πλαίσιο απασχόλησης φάνηκαν να επηρεάζουν μερικά από τα αποτελέσματα, ενώ οι συσχετίσεις των μεταβλητών ανέδειξαν ενιαίο αξιακό και παιδαγωγικό υπόβαθρο.

Η έρευνα υπογραμμίζει την ανάγκη για ενίσχυση της επιμόρφωσης, βελτίωση της συνεργασίας γενικής και ειδικής αγωγής, καθώς και την ανάγκη επανασχεδιασμού των πολιτικών που αφορούν την επαγγελματική κατάρτιση ατόμων με ΕΕΑ. Η συμβολή της παρούσας μελέτης έγκειται στην παροχή επικαιροποιημένων δεδομένων από την εκπαιδευτική κοινότητα, τα οποία μπορούν να αξιοποιηθούν για τη βελτίωση των πρακτικών και την ενίσχυση μιας πραγματικά συμπεριληπτικής εκπαιδευτικής πολιτικής.

Λέξεις-κλειδιά: Ειδική Αγωγή, Ένταξη, Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, Επαγγελματική Κατάρτιση, Εκπαιδευτικές Πολιτικές

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Ελληνική Βιβλιογραφία

- Αντωνίου, Φ. (2020). *Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση: Θεωρητικές και Πρακτικές Προσεγγίσεις*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Βογιατζής, Σ. & Κουρκούτας, Η. (2019). *Συμπεριληπτική Εκπαίδευση και Ειδική Αγωγή: Νέες Προοπτικές και Προκλήσεις*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Κυριακίδη.
- Δαμανάκης, Μ. (2021). *Ειδική Επαγγελματική Κατάρτιση και Κοινωνική Ένταξη: Θεωρία και Πρακτική Εφαρμογή στην Ελλάδα*. Αθήνα: Εκδόσεις Τόπος.
- Καψάλης, Α. (2018). *Εκπαίδευση και Ένταξη των Μαθητών με Αναπηρία στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση*. Αθήνα: Εκδόσεις Πεδίο.
- Κουρκούτας, Η. (2020). *Ειδική Αγωγή: Από τη Διάγνωση στην Εκπαιδευτική Παρέμβαση*. Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη.
- Μπαρμπάτσας, Χ. (2022). *Σύγχρονες Προσεγγίσεις στην Παράλληλη Στήριξη και τις Τάξεις Ένταξης στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Ζυγός.
- Παπαδόπουλος, Γ. (2019). *Η Επαγγελματική Κατάρτιση των Μαθητών με Ειδικές Ανάγκες στην Ελλάδα και την Ευρώπη*. Αθήνα: Εκδόσεις Διόνικος.
- Παυλόπουλος, Α. (2017). *Η Συμπεριληπτική Εκπαίδευση στην Ελλάδα: Από τη Θεωρία στην Πράξη*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Βάνιας.
- Σουλάνης, Γ. (2021). *Σχολικές Προσαρμογές και Διδακτικές Στρατηγικές για Μαθητές με Μαθησιακές Δυσκολίες στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση*. Αθήνα: Εκδόσεις Μεταίχμιο.
- Φιλιππάτου, Δ. & Σταθόπουλος, Δ. (2023). *Η Ψυχοπαιδαγωγική Υποστήριξη των Μαθητών με Ειδικές Ανάγκες: Διεπιστημονική Προσέγγιση*. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη.

Ξένη Βιβλιογραφία

- Ainscow, M. (2020). *Promoting Inclusive Education: A Guide for School Leaders and Teachers*. London: Routledge.
- Akhter, S., Chibb, M., & Peerzada, N. (2023). Inclusive Education: Challenges and Opportunities. *International Journal of Indian Psychology*, 11(3).
- Alzahranı, N. (2020). The development of inclusive education practice: A review of literature. *International Journal of Early Childhood Special Education*, 12(1), 68-83.
- Arkoudi-Vafea, K. (2017). Students of vocational training centers in Greece and the financial crisis. *Vocational education beyond skill formation: VET between civic, industrial and market tensions*. Bern: Peter Lang, 203, 221.
- Armstrong, F., Armstrong, D., & Barton, L. (2016). *Inclusive education: Policy, contexts and comparative perspectives*. Routledge.
- Björk-Åman, C., Holmgren, R., Pettersson, G., & Ström, K. (2021). Nordic research on special needs education in upper secondary vocational education and training: A review. *Nordic Journal of Vocational Education and Training*, 11(1), 97-123.
- Björk-Åman, C., Holmgren, R., Pettersson, G., & Ström, K. (2021). Nordic research on special needs education in upper secondary vocational education and training: A review. *Nordic Journal of Vocational Education and Training*, 11(1), 97-123.
- Brinia, V., Stavropoulos, P., & Athanasoula-Reppa, A. (2018). Trainees' perception of vocational training institutes degree apprenticeship: An empirical approach. *Higher Education, Skills and Work-Based Learning*, 8(4), 365-375.
- Cate, P. T., Ineke, M., Markova, M., Krischler, M., & Krolak-Schwerdt, S. (2018). Promoting Inclusive Education: The Role of Teachers' Competence and Attitudes. *Insights into Learning Disabilities*, 15(1), 49-63.
- Fedulova, K. A., Fedulova, M. A., Kirillova, Y. S., Vagina, A. I., & Kuznetsov, T. M. (2017). Special competence in the structure of vocational pedagogical integrity in the sphere of vocational education. *Eurasian Journal of Analytical Chemistry*, 12(7b), 1265-1273.
- Florian, L. (2019). *The SAGE Handbook of Special Education*. London: SAGE Publications.

- Gagnon, J. C. & Leone, P. E. (2021). *Improving School Outcomes for Students with Disabilities in Secondary Education*. NewYork: Springer.
- Giavrimis, P. (2024). Parallel support as an institution for tackling social and educational inequalities: Functioning and barriers in the Greek education system. *Support for Learning*, 39(3), 137-148.
- Hanushek, E. A., Schwerdt, G., Woessmann, L., & Zhang, L. (2017). General education, vocational education, and labor-market outcomes over the lifecycle. *Journal of human resources*, 52(1), 48-87.
- Haug, P. (2017). Understanding inclusive education: ideals and reality. *Scandinavian journal of disability research*, 19(3), 206-217.
- Hehir, T., Grindal, T., Freeman, B., Lamoreau, R., Borquaye, Y., & Burke, S. (2016). A summary of the evidence on inclusive education. *Abt Associates*.
- Hornby, G., & Kauffman, J. M. (2021). Special and inclusive education: Perspectives, challenges and prospects. *Education sciences*, 11(7), 362.
- Jauhari, M. N., Irvan, M., & Sunarya, P. B. (2020, December). Vocational Education Services in Schools for Children with Special Needs. In *1st International Conference On Information Technology And Education (ICITE 2020)* (pp. 665-668). Atlantis Press.
- Kauffman, J. M. & Hallahan, D. P. (2022). *Handbook of Special Education: Policies, Practices, and Programs*. NewYork: Taylor&Francis.
- Kotsifakos, D., Kiriakos, D., Kalovrektis, K., Psaromiligkos, Y., & Douligeris, C. (2024). Research and Analysis in the Cognitive Principles of Vocational Education and Training in Greece at the beginning of the 21st Century. *Applied System Innovation*, 7(5), 98.
- Koutsoklenis, A., & Papadimitriou, V. (2024). Special education provision in Greek mainstream classrooms: teachers' characteristics and recruitment procedures in parallel support. *International Journal of Inclusive Education*, 28(5), 561-576.

- Mavropoulos, A. A., Sipitanou, A., & Pampouri, A. (2019). Training of adult trainers: implementation and evaluation of a higher education program in Greece. *International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 20(1).
- McLeskey, J., Council for Exceptional Children, & Collaboration for Effective Educator Development, Accountability and Reform. (2017). *High-leverage practices in special education*. Arlington, VA: Council for Exceptional Children.
- Messiou, K. (2017). Research in the field of inclusive education: time for a rethink?. *International journal of inclusive education*, 21(2), 146-159.
- Mitchell, D., & Sutherland, D. (2020). *What really works in special and inclusive education: Using evidence-based teaching strategies*. Routledge.
- Mittler, P. (2018). *Working Towards Inclusive Education: Social Contexts*. London: Routledge.
- Nilholm, C. (2021). Research about inclusive education in 2020—How can we improve our theories in order to change practice?. *European Journal of Special Needs Education*, 36(3), 358-370.
- Norwich, B. (2020). *Special Education Needs and Inclusive Education: Major Themes in Education*. New York: Routledge.
- Odom, S. L. (2017). *Handbook of Developmental Disabilities and Secondary Education Interventions*. New York: Guilford Press.
- Psifidou, I., & Pouliakis, K. (2015). Greece: Vocational Education and Training in Economic Change. *Education in the European Union: Pre-2003 Member States*. London: Bloomsbury Academic, 155-178.
- Riddell, S. & Weedon, E. (2021). *Disabled Students in Secondary Education: Inclusion, Policy, and Practice*. London: Palgrave Macmillan.
- Salend, S. J. (2020). *Creating Inclusive Classrooms: Effective, Differentiated, and Reflective Practices*. New York: Pearson.
- UNESCO. (2022). *Inclusive Education: The Way of the Future*. Paris: UNESCO Publishing.

Νομοθεσία

Νόμος 3699/2008. Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση ατόμων με αναπηρία ή με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, ΦΕΚ Α 199/02.10.2008.

Νόμος 4823/2021. Αναβάθμιση του σχολείου, ενδυνάμωση των εκπαιδευτικών και άλλες διατάξεις, ΦΕΚ Α 136/03.08.2021.

Νόμος 4547/2018. Αναδιοργάνωση των δομών υποστήριξης της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και άλλες διατάξεις, ΦΕΚ Α 102/12.06.2018.

Νόμος 4763/2020. Εθνικό σύστημα επαγγελματικής εκπαίδευσης, κατάρτισης και δια βίου μάθησης και άλλες διατάξεις, ΦΕΚ Α' 254/21.12.2020.

Νόμος 4186/2013. Αναδιάρθρωση της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και άλλες διατάξεις, ΦΕΚ Α' 193/17.09.2013.

Νόμος 4415/2016. Ρυθμίσεις για την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση και άλλες διατάξεις, ΦΕΚ Α' 159/06.09.2016.

Νόμος 2817/2000. Εκπαίδευση των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και άλλες διατάξεις, ΦΕΚ Α' 78/14.03.2000.

Νόμος 5082/2024. Ενίσχυση του Εθνικού Συστήματος Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης και άλλες διατάξεις, ΦΕΚ Α' 9/19.01.2024.